

3. Verantwoording van ‘het boek 666’

Begin januari 1993 legde ondergetekende rector Werdekker het idee voor om het jaar 666 van de school, te weten het cursusjaar 1994-1995, te gebruiken als een alibi voor het samenstellen van een boek. Het ging dan onder meer om het herstellen van een traditie die in de jaren zestig en zeventig werd belichaamd door schoolhistoricus Niek van der Blom. Maar ook oud-leerling Wim J.C. Hollenkamp, de samensteller van een prestigieus klankbeeld over de school, hield zich toen intensief met die geschiedenis bezig. Waar het personeelsbestand van het Erasmiaans Gymnasium in snel tempo wijzigde en een betrekkelijk oud corps is vervangen door een relatief jonge équipe, leek het schrijven over de recente historie allerm minst een luxe te zijn. Kennis van de geschiedenis geeft enig houvast in de discussie over de toekomst. Het boek moest echter niet beperkt blijven tot geschiedenis, maar net zo goed ingaan op actuele vraagstukken en praktijken.

Na groen licht van Werdekker gingen drie Romecompanen van 1988 aan de slag: Astrid Stoop, Leen Stout en Leo Molenaar. We maakten een voorstel voor de docentenvergadering van 30 juni 1993, kregen daar ieders instemming en wierven de eerste medewerkers. De publicatie moest volgens onze nota bestaan uit drie onderdelen; de drie zessen van het getal van Nero uit Openbaringen 13 moesten de opmaat zijn voor zes beschouwingen over de actualiteit van het gymnasium en van een erasmiaans onderwijsideaal, voor zes historische schetsen en ten slotte voor zes verhalen over het schoolleven van alledag.

Het getal 666 was destijds niet geheel uit de lucht gegrepen. De aula scheurde uiteen, de beslissing over de nieuwbouw werd door het bevoegde gezag nog vooruit geschoven en ook de financiering van eventuele nieuwbouw van de zijde van de verschillende overheden was ongewis. Het getal 666 was daarom een metafoor; ons boek moest het vertrouwen uitspreken over de verrijzenis van het Erasmiaans na het jaar 666. Thans, in het schooljaar 667, spreekt dit al weer vanzelf. Lang heeft die 6-6-6-formule het uitgehouden. Pas in de herfst van 1995 bleken er 8-7-6-opstellen voor te liggen in plaats van de beoogde 6-6-6; drie te veel dus. Het keurslijf had toen reeds zijn diensten bewezen, en kon verder vergeten worden.

Het was duidelijk dat de schetsen over de geschiedenis en het schoolleven voor rekening kwamen van (oud-)Erasmianen. Voor het debat over zin en nut van de gymnasiale vorming en een eventueel erasmiaans onderwijsideaal wilden we echter prominente bijdragen binnenhalen van buiten. We hadden toen de gelukkige ingeving die te organiseren langs de weg van een Lustrumsymposium. Op 22 april 1994 gaf professor Versnel een beschouwing ten beste over zin en nut van de gymnasiale vorming, concretiseerde professor Sperna Weiland de term ‘erasmiaans’ voor onze vorm van onderwijs en verklaarde professor Cohen, als staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, de opstelling van de Rijksoverheid jegens het gymnasium. We hadden op voorhand afgesproken dat de voordrachten gepubliceerd zouden worden; wij waren echter verguld met het gehalte van hun beschouwingen.

Het maken van de afspraken met de schrijvende Erasmianen nam de nodige tijd in beslag. Toen dit begin 1995 zijn beslag had gekregen nam ondergetekende de verdere organisatie, eindredactie en productie op zich. De echte stroomversnelling had pas eind augustus plaats toen bleek dat praktisch alle afspraken waren nagekomen, en zelfs nieuwe ideeën konden worden gerealiseerd. Tot zover de voorgeschiedenis; nu de inhoud.

Deel I gaat dus onder meer over de betekenis van de gymnasiale vorming. Professor Versnel brandde de gangbare argumenten ten gunste van het gymnasium tot de grond toe af, en liet vanuit de as zijn ‘initiatie in de cultuur’verrijzen. Hij hecht grote waarde aan een tolerant

schoolklimaat waarin afwijkende, dissidente leerlingen en leraren veilig kunnen gedijen. Het doorwrochte, soms wat onheilspellende, politieke betoog van staatssecretaris Cohen vertoonde merkwaardig veel raakvlakken met dat van Versnel; hij adviseerde de gymnasia ernst te maken met het eigene van hun 'allerminst vanzelfsprekende' opleiding. Collega Denis Henriquez spreekt hier zijn waardering uit voor het betoog van Versnel, maar is van mening dat diens visie consequenties moet hebben voor het toelatings- en selectiebeleid: zal het gymnasium zichzelf anders niet van binnenuit uithollen?

Professor Sperna Weiland hield in een inspirerende verhandeling staande dat een erasmiaanse pedagogische praktijk mogelijk en zelfs wenselijk is. Collega Stout betoogde destijds als coreferent dat het Erasmiaans meer aandacht moest besteden aan de 'muzische vorming', en vanuit die invalshoek bezien was Erasmus niet altijd de ideale schutspatroom. Er ontstond op het symposium een emotionele schermutseling, die hier de vorm heeft aangenomen van een milde polemiek aan het slot van de beschouwingen van Niek van der Blom en Leen Stout. Van belang lijkt mij wel Stouts ontnuchterende constatering, terecht herhaald in zijn 'Kroniek' van de oorlogsjaren, dat onze Schola Erasmiana zich in de praktijk niet veel aan Erasmus gelegen liet liggen. Ten slotte geven rector Werdekker en plaatsvervangend rector Ruitenbeek elk hun visie op deze vraagstukken. Er liggen hier aangrijpingspunten voor discussie en - wellicht - mettertijd voor besluitvorming en implementatie van nieuw beleid.

Deel II spreekt voor zich: momenten uit het schoolleven. In de nota van juni 1993 opperden we als thema's reeds een enquête onder de afzwaaiende alumni, 'Ida Gerhardt en haar school', de Romereis en de schoolkrant 'Tolle, Lege!' De inhoudsopgave toont dat deze onderwerpen inderdaad zijn opgepakt. Andere suggesties zijn blijven liggen zoals die over de toneeltraditie en over de RGB. Nieuw is, na een aanbeveling van collega Annelies van Dijk, het artikel van H  l  ne Oosthoek over de acteur Bob Oosthoek. Verder was er, het jaar 666 voorbij, voor het eerst sinds 1937 weer sprake van nieuwbouw. Onvoorzien was ook het verhaal van Arnold Niessen over de restauratie van de wandschilderingen; toen we gezamenlijk de foto's van het trappenhuis na het herstel bekeken, kreeg hij opeens het idee die voor de omslag van het boek te gebruiken. Bovendien zette hij deze ingeving om in een schitterend ontwerp.

Deel III behoeft evenmin veel toelichting. Het ontstond vanzelf. In de nota van juni 1993 dachten we nog aan zes door ons te schrijven of uit te besteden biografische schetsen van Erasmianen. Toen vond ik het verhaal van dominee Henny Cramer in Van der Bloms archief van het Erasmiaans Gymnasium: dat moest gepubliceerd worden! Leen Stout vroeg oud-leerling Klaas Taselaar of hij zijn herinneringen aan de school van eind jaren zestig wilde opschrijven. De herinneringen van conrector Bongers bestreken de periode tussen 1945 en 1995. Op de afscheidsreceptie van Leen Bongers ontmoette ik de historicus Evert Janssen Perio, die te elfder ure zijn herinneringen als leerling aan de school in de Tweede Wereldoorlog wilde boekstaven. Mijn verzoek om verse herinneringen aan de afzwaaiende 'Tolle'-redactie werd positief beantwoord door Maaike Kluit.

Veel objectiverender is uiteraard Leen Stouts historische kroniek van 'de eerste tien jaar in het nieuwe gebouw aan de Wytemaweg (1937-'46)'. Hij trekt voorlopige conclusies uit het geschreven en mondeling overgeleverde materiaal die eveneens discussie behoeven. Hier chronologisch gerangschikt vormen deze memoires en de kroniek als het ware een scenario van honderd jaar schoolleven.

Het illustratiemateriaal in dit boek is het resultaat van de ijver van sommige auteurs en van de toevallige beschikbaarheid van materiaal op school. Voor eigenlijke illustratierecherche ontbrak de tijd. Dat moest wel ten koste gaan van een evenwichtige keuze: sommige mensen worden node gemist bij de plaatjes, en anderen zijn nadrukkelijk present. De meeste van de

166 illustraties krijgen aan het eind van het boek commentaar. De docenten zijn zoveel mogelijk van namen voorzien. Voor de leerlingen was dat, ook qua ruimte, meestal geen haalbare kaart. Korthedshalve is vaak de titulatuur weggelaten evenals de aanduiding van het gegeven vak. De foto's zijn onder meer afkomstig van David Bezstarosti, John Blake, Leen Bongers, Leo Molenaar, Arnold Niessen en Hans Ruitenbeek. Eerstgenoemde kreeg na de vaststelling van de 'schone' tekst, die tijdens de productie prioriteit had, slechts enkele dagen de tijd om aan een waslijst van verzoeken te voldoen: hartelijk dank, schoolfotograaf David! Die dank geldt ook uitgeverij Elmar die een omvangrijker en bewerkelijker boek kreeg aangeboden dan waar zij op gerekend had, terwijl de deadline van 15 december 1995 niet veranderde.

Ons project-666 is boven verwachting geslaagd. Dat stemt tot dankbaarheid jegens alle medewerkers. Uiteindelijk hebben een twintig auteurs, onder wie negen collega's, vijf oud-docenten en een oud-leerling, bijgedragen. Oud-collega Henk Freie hielp, evenals uitgever Herman Masthoff, in de eindfase bij het correctiewerk. Ik wil rector Lex Werdekker en de cultuurfilosoof De Valk danken voor hun waarderende inleidende woorden.

Een schoolgemeenschap is ook een samenleving met een grote concentratie aan zeer diverse bekwaamheden, kwalificaties en specialismes. Op de jaarlijkse Romereis, waar docenten en personeelsleden elkaar, anders dan in schooltijd, nauwlettend gadeslaan, staan we steeds versteld van elkaars liefhebberijen en capaciteiten. Wij stelden ons gedrieën ten doel die verscheidenheid aan talenten te benutten in een schrijfproject. De bronnen bij collega's en oud-Erasmianen lijken verre van opgedroogd; in veel gevallen zijn ze niet eens aangeboord. Het 'project-666' zal daarom wel in een andere vorm worden voortgezet. Het werk is nu aan de lezer. Wij hopen op veel reacties en op een vruchtbare discussie.

Leo Molenaar